

Радост Иванова

Етнографски институт с музей при БАН – София
radost_ivanova40@abv.bg

Свети Валентин vs. Свети Трифон или две в едно

Статията е опит да се разкрие съдбата на традиционния календарен празник Свети Трифон ил Трифон Зарезан у българите и сърбите след навлизането на един чужд празник – Свети Валентин като ден на влюбените в годините на новото хилядолетие. Съвпадението на датата на тяхното честване – 14 февруари – дава основание да се търси отговор на въпроса как тези празници се съвместяват и каква реакция на противопоставяне предизвиква чуждият празник. Макар че Свети Валентин намира радушен прием в празничната система на двата народа, очертават се някои различия в адаптацията му. Обръща се внимание на промените, които претърпява чуждия празник в новата среда, подчинявайки се на закономерностите и правилата на своята система. С усвояването на Свети Валентин като ден на влюбените сърбите и българите показват открит стремеж да бъдат част от културата на света и в същото време да останат верни на своите традиции.

Ключови думи: българи, сърби, Свети Трифон,
Свети Валентин, ден на влюбените,
противопоставяне, адаптация.

Обредната система на всеки народ – календарна или семейна – е съществена съставка от неговата култура. Тя запазва в най-висока степен етническото му самосъзнание и способства за неговото самосъхранение и развитие. Чрез колективните норми и ритуали, основани на морала и обичайното право, естетиката и изкуството и пр. обредността е специфичен регулатор на обществения живот, на всекидневието на хората. Тя е призвана да поддържа колективната памет, усета за минало и родова принадлежност. Чрез нея се осъществява връзката между поколенията, предават се традиционните културни ценности (Иванова, Живков 1981: 419-420).

От друга страна, общественият живот и промените в него оказват постоянно въздействие върху обредната система. Това въздействие може да бъде незначително, незасягащо същността на системата, но може да бъде и

далеч по-значимо, отнасящо се до промяната на смисъла и съдържанието на самите обреди и практики. То може да доведе също така и до изключването или включването на цели обреди или обредни комплекси в системата. В този смисъл може да се каже, че обредността е един жив организъм, който и в миналото, и днес живее с пулса на времето. Това е особено валидно за периодите на кардинални обществени промени, засягащи начина на живот на широките народни маси, смяната на миогледните представи, моделите на мислене и т.н. Такива периоди в историята на балканските народи от по-ново време са например освобождението от османска окупация, периода след Втората световна война и установяването на социализма в повечето балкански държави, най-новите социално-политически промени, настъпили след 90-те години, довели до отхвърлянето на социалистическия строй и опита на тези народи да вървят по пътя на демократизацията.

Тук ще се опитам да разкрия съдбата на един традиционен календарен празник – честването на Свети Трифон или Трифон Зарезан у българите и сърбите на фона на големите политически и социално-икономически промени у двата народа през годините на новото хилядолетие (1). Актуалността и значението на проблема за неговата съдба в наши дни нараства особено много след навлизането на един чужд празник – Свети Валентин, чието честване като ден на влюбените на една и съща дата със Свети Трифон постепенно се превръща в традиция сред младите (Янева 2005: 260-270). Съвпадението на датата на честването на двата празника – 14 февруари – логично води до въпроса дали тези два празника могат да се съвместят или предизвикват реакция на противопоставяне. Как реагират българите и сърбите на това явление – позитивно или негативно, Свети Валентин срещу Свети Трифон или две в едно?

Ще започна отговора на тези въпроси с припомняне за спецификата на традицията в честването на Свети Трифон или Трифон Зарезан у двата народа.

Свети мъченик Трифон (Трифун) (според православния календар) или Трифон Зарезан (Трива, Заризой, Орезач и т.н.) (според народната терминология) у българите и част от сърбите (главно източните) се празнува в лозарските центрове в чест на лозята, а светецът се счита за техен покровител. Обилните материали, с които разполагаме от XIX и XX в., сочат деня на Свети Трифон като празник на лозарите, градинарите и кръчмарите. Обредите и обичаите на този ден са съсредоточени около зарязването на лозите. То се извършва от мъжете в селото, които със специално приготвен обреден хляб, варена кокошка, наденици и бъклица вино отиват в лозята. Всеки стопанин зарязва своето лозе, полива зарязаните лози с вино, а от пръчките прави венец, който поставя на калпака си или на дясното рамо. След това всички се събират заедно при оброк или в лозето на някой от тях, ядат, пият и се веселят до късно. В някои райони на България се избира „Трифон” или „цар на лозята”, който след завръщането на лозарите в селото е задължен да ги посрещне в дома си и да ги гощава.

У сърбите честването на Свети Трифон не се ограничава само до лозарството. Там, където лозята са оскъдни, светецът се счита за защитник на полските посеви (Джурич 2006:34) или овощните градини. Обредите, изпълнявани на този ден, до голяма степен съответстват на зарязването на лозите (Неделкович 1990: 242) или са аналогични с обредното „заплашване” на нераждащите овощни дръвчета, което се прави в дните след Трифон Зарезан, известни като Трифонците у българите и източните сърби. Специално във Войводина, а и в други области на Сърбия, Свети Трифон се чества и като покровител на гъските. Наричат го Свети Трива Гушчар и като такъв е представен в народната иконография (Босич 1996:180).

И у двата народа денят на Свети Трифон се счита за ден, от който започва по-топлото време и зимата отстъпва на пролетта. По този повод сърбите казват: „Свети Трива забада угарак у землу” (Босич 1996:182), което е съкратен вариант на представата, известна и у българите, че Трифон си е забол угарката в земята и затова снегът и ледът започват да се топят. В този ден по времето се гадае за плодородието на годината – ако вали сняг или дъжд, годината ще е плодородна; ако е сухо и слънчево, не се очаква добра реколта.

В сръбската традиция Свети Трифон е много по-известен отколкото в българската като християнски светец. Имал е чудотворната дарба да лекува болни от различни болести с молитва. Загива като мъченик за христовата вяра на 1/14 февруари 248 г.

За отбелязване е, че у сърбите Тривундан е и слава (крсно име) (Неделкович 1990:243), докато в българските материали този светец не е включен в „списъка” на родовите или лични празници, ако не вземем предвид честването му в по-ново време (XX в.) като имен ден на всички, носещи името Трифон.

До края на Втората световна война обредната система на двата народа следва своя естествен път на развитие, при който съхранението на традицията върви успоредно с разрушаването ѝ, с отпадането на много елементи, в това число и на цели комплекси. След установяването на социализма, макар че и българите, и сърбите влизат в социалистическия лагер, този строй по парадоксален начин стана причина за откъсването и отдалечеността на двата народа за повече от три десетилетия (60-те – 90-те години на XX в.). По-либералната форма на югославския социализъм осигури на населението от федерацията сравнително свободен и независим живот с възможности за запазване и развитие на частната инициатива, и особено на частното земеделие – икономическа база за съхранение на традиционната култура. Тъкмо поради това „желязната завеса” на България през този период беше по-здравоспирната към Югославия, отколкото дори към капиталистическото обкръжение. На фона на тази обществено-политическа ситуация на Балканите българският социализъм беше далеч по-здравоспирно обвързан със съветския, следваше безрезервно промените, които ставаха в обществото и културата на Съветската страна. Всичко това предизвика поврат в естествения развой на

културата, в това число и на календарно-обредната традиция. От една страна новата политика на Комунистическата партия отне правото на селянина да владее собствената си земя, като започна и осъществи обобществяването ѝ чрез създаването на ТКЗС (Трудово-кооперативни земеделски стопанства), а на следващия етап – и създаването на ДЗС (Държавни земеделски стопанства). Това отчужди земеделския стопанин от земята, той се превърна в обикновен наемен работник на собствената си в миналото земя. От друга страна, атеизмът бе обявен за единствено правилният миросглед. С това се посегна върху нравствените устои на населението, което в средата на ХХ в. е преобладаващо селско (2). Веднага след установяването на комунистическата власт отношението към традиционните празници беше подчертано негативно. Към края на 60-те години обаче се формира ново виждане, според което те трябваше да бъдат подбирани, преосмислени и модифицирани в съответствие с марксистката идеология (Пимпирева 2003: 231). Най-вече празниците от календара бяха прочиствани от религиозни елементи и едва тогава бяха включвани в социалистическия празнично-обреден календар (Василева 1981:106-117). Трифон Зарезан се оказа един от най-леко манипулируемите календарни празници, тъй като църквата в него по традиция не е голяма и можеше да бъде изцяло елеминирана. Само в ограничени райони ролята ѝ се свеждаше до поливане на зарязаните лози освен с вино и със светена вода, която стопаните вземаха от църквата преди да отидат на лозето (Маринов 1914: 357). Затова Трифон Зарезан се оказа един от празниците, които заеха достойно място в социалистическата празнично-обредна система под названието *ден на лозаря*, наред с такива празници като Гергьовден – ден на овчаря, Бабинден – ден на родилната помощ и т.н. За тях се твърди, че „запазвайки до известна степен духа на традиционния празник или обредна структура и съвпадайки по дата с тях, те се обогатяват с ново идейно съдържание, което отговаря на новите социално-икономически и морално-етични отношения, както и на миросгледа на съвременния човек” (Василева 1981: 111).

През социализма Трифон Зарезан се честваше най-тържествено по цяла България. Особена помпозност му придаваше присъствието на партийни и държавни ръководители в едно или друго село на този ден. Масмедиите отразяваха подробно тяхното участие в зарязването на лозята, публикуваха се снимки от тези тържествени мигове и пр. Така Трифон Зарезан наистина успя да съхрани своите основни традиционни характеристики, да бъде признат от културния контрол и честван като един истински общобългарски празник.

Доста по-различно е положението със сръбския Свети Трифун. Преди всичко, както посочих по-горе, неговото съдържание не е така единно, както е случаят с българския. Той е светец покровител освен на лозята, също така и на полските посеви, на овощните градини, на гъските. Той е и лечител, и мъченик за христовата вяра. Съдържателното му многообразие го прави по-скоро регионален селски празник. Запазването на частната собственост върху земята в бивша Югославия създаде условия за по-продължителното съхранение на традиционната календарна обредност, опираща се или на все

още живите вярвания и представи за Свети Трифон, или на инерцията да се поддържа традицията, макар и със забравен смисъл. От друга страна, нейното развитие следваше естествения път на разрушаването на системата до пълната забрава и изчезване на календарните празници. За този процес спомагаше и засилената урбанизация в периода на социализма. Затова в градска среда днес Свети Трифон е забравен, остава неизвестен и непознат. Много интересна информация дава книгата на Томислав Джурич за празнуването на християнските празници според таорите от Валево (Джурич 2006: 34-35). Анкетата за празнуването на Свети Трифон, която е поместена в книгата, показва, че 29.73% празнуват винаги светеца. Често го празнуват 8.11%; рядко – 32.43%, а никога – 29.73%. Интересни са също така и отговорите на въпроса защо се празнува: 30.30% отговарят, че не знаят; не празнуват винаги, защото не е голям празник (12.12%); празнуват, за да не им навреди на добитъка (9.09%); по традиция (9.09%); не празнуват, защото не им е останал по традиция (6.06%). За някои е голям празник (6.06%); за други е празник на лозаря (3.03%), или го празнуват само затова, че е отбелязан с червено в календара (3.03%) и т.н. Цялото това разнообразие от отговори потвърждава напълно процесите на забрава на живите вярвания и представи, които са поддържали традицията за честването на Свети Трифон; на разрушаване на традицията. Дотолкова, доколкото все още нещо е съхранено от нея като знание или се пази инерцията на празника въобще, то този ден достига до съвременното на сърбите като един селски празник, различен за различните региони.

Тук е и основната разлика между българския и сръбския Свети Трифон. Сръбският Свети Трифон остава изключително свързан със селото и региона. Социалистическата културна политика в България успя да превърне единния за всички българи Трифон Зарезан в общобългарски празник, валиден и за селото, и за града. И ако селото продължава традицията и набляга върху празнуването му като *лозарски празник*, в града той е просто *ден на виното*.

Така очертаното състояние на традицията за празнуването на Свети Трифон у българите и сърбите е оня фон, на който през последните години от нашия век, заедно с бързите демократични промени и влияния от Запад в България и Сърбия навлезе и се разпространи и честването на Свети Валентин на 14 февруари като *ден на влюбените*.

За българите съпадението на деня на лозаря със Свети Валентин има благоприятен ефект върху развитието на двата празника. То съхранява и стимулира социалистическия Трифон Зарезан да продължи да се празнува по стар календарен стил на 14 февруари вместо на 1 февруари, когато би трябвало да се чества Свети мчк Трифон по новия календар, въведен от 1970 г. Опитите на някои лозари и винопроизводители да прехвърлят празника на 1 февруари засега остават единични и не са в състояние да раздвоят и без това разединения календар.

Влиянието на Свети Валентин върху българската празнична система откри още една нова възможност – всички, които носят името Валентин и Валентина да празнуват именния си ден освен или вместо на 10 февруари, когато е денят на мџа Валентина по православния календар, на 14 февруари според католическия.

Празнуването на Свети Валентин като имен ден е поредната форма на побългаряване на този празник. Валентин и Валентина са модерни имена в българската именна система. Според направената от мен анкета сред немногобройните Валентини и един Валентин се оказа, че всички те са кръстени на свои близки роднини, от името на които е взета първата буква. Например Валентин е кръстен на баща си Васил; Валентина В. – на баба си Велина; Валентина Ш. – на чичо си Вълчо и пр. Интересно е да се отбележи, че никой от тях (с изключение на Валентина Р.) не е знаел за именния си ден на 10 февруари – денят на една непопулярна светица от православния календар, а всички те са били чествани като именници в дните, когато са празнували техните роднини, на които са кръстени (напр. Валентин – на Свети Васил – 1 януари) или въобще не са празнували именния си ден. Изключението – Валентина Р. (род. 1957г.) твърди, че откакто се помни празнува именния си ден на 10 февруари. Тя е мислела, че е кръстена на Валентина Терешкова, първата съветска жена космонавт. Оказало се обаче, че родителите ѝ харесвали това модерно име и я кръстили на баба ѝ Венета, като взели първата буква от името ѝ. 10 февруари, освен че е свързан с мџа Валентина, той е и ден на Свети Харалампи, известен в народната традиция още като *Чумин ден*, който се празнува в чест на чумата. Отгук дошло и другото име на Валентина Р., с което я нарича мъжа ѝ, разбира се, на шега – моята Чума.

Носещите името Валентин и Валентина в един момент от живота си научават, че то е свързано с голям празник. Валентина В. (род. 1960 г.) например през 1988 г. била на летен семинар в Румъния и там научила за празника от италиански колеги. Валентина Ш. (род. 1955 т.) разбира за Свети Валентин по време на престоя си във Франция след 1989 г. Валентин Л. (род. 1949 г.), който през 1975 г. пише дисертация за виното в Тбилиси, Грузия, научава от свои латиноамерикански състуденти, че Свети Валентин е най-веселият празник в техните страни. Заедно решили да обединят празнуването му с българския Трифон Зарезан, което според тях било много добра комбинация.

Всички интервюирани имат различно отношение към празнуването на именния си ден на Свети Валентин. Валентин Л. напр. твърди, че на 14 февруари празнува Трифон Зарезан, а не Свети Валентин: „Аз съм против католицизма, защото жена ми е католичка” – обяснява той, шегувайки се. Валентина Г. също късно е открила, че има празник, свързан с нейното име. Никога пред това не е празнувала именния си ден, но сега тя предпочита православния празник пред католическия. Всички останали обаче свързват именния си ден със Свети Валентин. „Никой не ми се обажда на 10 февруари – твърди Валентина Ш. – а за 14 февруари получавам поне 15 SMS-а. И днес

маса хора не знаят, че има православна светица Валентина”. Валентина Р. научава за Свети Валентин след промените, но упорито продължава да празнува именния си ден на 10 февруари с най-близките си, а на 14 февруари получава поздравления. Налагало ѝ се да го празнува и на двете дати.

Навлизането на Свети Валентин в българския празничен календар оказва още един благоприятен ефект, този път върху икономиката и частната инициатива. Още от началото на февруари цветарските магазини и магазините за подаръци са изпълват с различни по размер сърца или сувенири с изображения на сърца (3). Предприемчивите производители на подаръци не пропускат възможността ако не продадат стоката си за самия ден, да ги превърнат след това в мартеници за 1 март – следващия голям български празник. Подготовката на пазара за Свети Валентин Станка Янева сравнява с коледния, „...но има друг тип декорация” (Янева 2005: 264). Иначе всеки се изкушава да купи нещо от сувенирите за празника.

Както се вижда от посочените примери, навлизането на Свети Валентин в българската календарна празничност оказва благоприятен ефект върху двата празника. Българите се обогатяват с един нов празник – ден на влюбените, чийто смисъл има общочовешко звучене. Подчиняват го и на собствените си закономерности в обредотворчеството, като го превръщат в имен ден. Съпротивата на традиционалистите срещу чуждия празник, дотолкова, доколкото все пак я има, в никакъв случай не може да намали или още по-малко – да спре празнуването на Свети Валентин като ден на влюбените, а също и в побългарения му вариант – като имен ден.

Приемът на Свети Валентин в сръбския календар има своите сходства, но и различия с българския. Безспорен е фактът, че нищо не е в състояние да устои на предизвикателствата на този празник, възприеман като ден на влюбените. Още повече, че сред градското население Свети Трифун и като църковен, и като народен празник няма това значение, което има за българите и в общи линии е забравен. Една интернет анкета, проведена на 9 октомври 2006 г. показва, че на въпроса: „Дали по някакъв начин отбелязвате деня на влюбените”, 37.84% отговарят с *да*, а 62.16% – с *не* (Halo Oglasi 2006: 1). В друга анкета – „Какво искате за деня на влюбените”, един от отговорите – „За какво?” (10.1%) определено говори или за непознаване на празника, или за нежелание той да бъде признат (Serbiancafe.com 2006: 1). Поставя се под въпрос дали Свети Валентин е ден на искреното любовно чувство или е глобалистична примамка за извличане на пари от хората (matipaga). Затова той веднага се натъква на острата реакция от страна на винаги будните традиционалисти. От друга страна, Свети Трифун е провъзгласен за защитник на влюбените и всяка година се подновяват въпросите във все по-остра форма дали в честването на Свети Валентин има искреност или става дума за още една глобалистична лъжа, която идва от меркантилния Запад (Kurir 2006: 1-2). Появяват се и остри реакции в пресата според които „денят на Валентиновата смърт 14 февруари католиците празнуват като ден на влюбените, а и православните започват да празнуват този ден незнаейки, че Свети Трифон вече съществува като защитник на любовта (Vojvodina, Arhiva 2006:2).

Подозрението, което пада върху истинския смисъл на празника, не е пречка за приемането му от друга част на населението, главно младите и влюбените. За тях е важно как ще посрещнат празника, какви послания и подаръци ще си разменят: цветя, бонбони, пръстени, романтична вечеря на свещи или добър секс. На въпросите в анкетата, проведена от Serbian Café, най-голям е процентът за добър секс – 45.2%, докато другите отговори се ограничават до сравнително ниски проценти (10.7% – за цветята; 1.9% – за бонбоните, 14.4% – за вечерята и т.н.) А не е ли това една типична балканизация на празника? Сигурна съм, че ако сред българите се проведе подобна анкета, резултатите не биха били по-различни.

Кои са предпоставките за приемането или неприемането на Свети Валентин като ден на влюбените у българите и сърбите?

Най-важната предпоставка е общочовешкият смисъл на празника. Любовта отваря сърцата на хората и те стават пропускливи за нейния празник. Без съмнение руската сентенция „Любови все возрасти покорны” намира най-широк отклик в средите на *младите*, на тези, на които им е време да изживеят за първи или пореден път предизвикателствата на любовта. Тяхна опозиция са *възрастните*, за които любовното чувство не е приоритет в живота или има по-различни измерения. Останалите предпоставки се преплитат в сложна комбинация с единия или другия член на опозициите *свое-чуждо*, *познаване на традицията – непознаване на традицията*, *селско – градско*, *традиционно – ново*.

Най-често възрастните са представители на първия член от изброените опозиции. Те са познавачи на традицията, по-често са свързани със селото и селския бит. Те са тези, чиято младост е минала под знака на своите делници и празници. И макар и вече позабравени, новото, идващо отвън, в някаква степен ги шокира и подлага на изпитание техните родолюбиви чувства. Дори само затова, че новото идва да наруши техните стереотипи на мислене и морал, то е чуждо и предизвиква съпротива от тяхна страна. Младите са тези, които не познават традицията. А дори и да имат някакви познания за нея, тя не е част от тяхното светоусещане, не могат да я изживеят така, както тези, които са емоционално обвързани с нея и я идеализират, свързвайки я трайно с носталгията по своята младост.

От друга страна, приемането на чуждия празник е част от прехода към демократизация на балканските общества, обърнати в миналото на Изток, а сега направили своя избор за западната култура и цивилизация. Не случайно нейното навлизане в живота на българите и сърбите започва от големите градове, за да се разпространи и разшири към по-малките и към селата. Защото денят на влюбените е градски празник; той идва по нашите земи с морала на цивилизацията, за да освободи младите от онези остатъци на неизживяна патриархалност, която е карала в миналото влюбените да крият и да се срамуват от своите чувства. Тази тенденция, разбира се, не е нова за нашите общества, тя не започва от днес, тя е част от урбанизацията и модернизацията. Нахлуването на западния празник обаче е нов импулс за

ускоряване на вече протичащите процеси. А те са чест от глобализацията на планетата. Приемането на деня на влюбените води до пълно разкриване и разкрипостяване на любовните чувства, дори до показност на отношенията между влюбените, демонстрирани чрез различни публични изяви, като например организирането на състезания по най-дълга целувка и др. подобни.

Важно е да се отбележи, че колкото и сходни да са формите на адаптиране и възприемане на чуждия празник у българите и сърбите, има и известни различия. Според мен те се дължат на различната съдба на православния Свети Трифон у двата народа, и то главно след Втората световна война, в периода на социализма. Културният контрол у българите успя да превърне традиционния Трифон Зарезан в съвременен празник като *ден на лозаря и винопроизводителя*, лишавайки го от ореола на религията. Навливането на деня на влюбените не само че не измести станалия твърде популярен за българите празник, но той удвои неговия смисъл, свърза лозарството, винопроизводството и виното с деня на влюбените и любовта. Днес 14 февруари за българите е *ден на виното и любовта*, с охота се сливат в един празник съвсем безконфликтно и старото, и новото, и своето, и чуждото, без да се противопоставят, а напротив, като две необходими съставки на единното празнично начало, в което любовта не може без вино, а виното не може без любов.

Включвайки се в българската календарна система, Свети Валентин добива и нови, вече чисто български функции – той става *имен ден* за всички, носещи името Валентин и Валентина. Жизнеността на Свети Валентин превъзхожда връзката на българския имен ден с непопулярната мца Валентина от православния календар. Още повече, че нейното име няма връзка с традиционната култура. Слабите опити някои именници да съхранят 10 февруари ги кара по два пъти да празнуват именния си ден.

По-различно е положението при сърбите. За тях, и по-специално за традиционалистите, навливането на Свети Валентин ревитализира забравения вече Свети Трифун. Затова не е чудно, че освен за мъченик за христовата вяра, покровител на лозарите, овощарите и кръчмарите, пазител на посевите, защитник на населението от град и наводнения, гъши светец, слава, патрон на град Котор и др., и др., днес той е обявен и за защитник на влюбените и любовта (Kurić 2006: 2). Във всички случаи споменът за Свети Трифун и обявяването му за покровител на влюбените и любовта е само едно междинно звено в преодоляването на опозицията *свое – чуждо*, един начин за доближаване на чуждото до своето, и по-точно – опит да се покаже липсата на необходимост от чуждото като форма, но не и като съдържание. Както показва практиката обаче, опитите да се припишат нови функции на Свети Трифун са на път да бъдат забравени, така, както е забравен и самият светец.

Денят на влюбените в сръбската празнична система и като форма, и като съдържание остава свързан почти изключително със Свети Валентин. Той просто измества традиционния празник, а не се слива с него. Затова не е

чудно, че наред с привържениците на новото и чуждото, има и такива, които му се противопоставят.

В заключение бих искала да изтъкна, че календарно-обредната система на българите и сърбите реагира бързо на настъпилия през 90-те години обществено-политически прелом. Приемайки гостолюбиво Свети Валентин, нашите два народа показват своето отношение към непреходните ценности на цивилизацията. Така те се осмелиха да се почувстват като част от глобализацията се свят като възприемат онези общочовешки черти и стремежи, на които е податлив всеки индивид. Макар че новото заема позиции до старото, до традиционното и своето или направо го измества, двете тенденции успяват да се съвместят безконфликтно в името на празника, в името на човешкото в него, на чувствата и желанията за повече обич между хората.

Не ще и съмнение, че новият ден на влюбените не се възприема от българите и сърбите като нещо непроменимо, веднъж завинаги дадено. Чуждият празник в новата си среда търпи промени, той е един постоянен динамичен процес, който адаптира новото, като го подчинява на закономерностите и правилата на своята празнична система. Така чрез усвояването на Свети Валентин като ден на влюбените нашите два народа показват своя открит стремеж да бъдат част от културата на света, и в същото време да представят себе си в нея – да бъдат не по-малко българи и сърби.

Бележки

1. Изказвам благодарност на Биляна Миленкович – Вукович от Етнографския институт – Белград за помощта, която ми оказа по време на престоя ми в Белград, да се запозная със сръбските материали, свързани с честването на Свети Трифун и Свети Валентин. Благодаря и на Зорица Дивац от същия институт за допълнително изпратената ми литература.
2. Съотношението между селското и градското население през 40-50-те години на XX в. е 70:30 (Кратка история на България 1883: 430 – 437).
3. Вж. По-подробно у Станка Янева 2005: 264).

Литература

Босић, Мила 1996. *Годишни обичаји срба у Војводини*, Нови Сад.

Василева, Маргарита 1981: *Традиционните календарни празници и обичаи и мястото им в съвременната празнично-обредна система*. – В: *Традицията в съвременната празнично-обредна система*. София, 106 – 117.

Джурич, Томислав 2006: *Празноване Хришчанских празника на примеру Таора код Валево*, Валево.

Иванова, Радост, Тодор Ив. Живквов 1981: *Българските обреди*. – В: Обредни песни. Българска народна поезия и проза, т. 2. София, 419 – 446.

Кратка история на България 1983.

Маринов, Васил 1914: *Народна вяра и религиозни народни обичаи*, Сборник за народни умотлорения и народопис, кн. 28, София.

Недельковић, Миле 1990: *Годишњи обичаји у Срба*, Београд.

Пимпирева, Женя 2003: *Домовете за социалистически бит и култура и българските празници*. – В: Социализмът: Реалност и илюзии. Етнологични аспекти на всекидневната култура. София, 231 – 236.

Янева, Станка 2005: *Свети Валентин – празник на влюбените*. – Във: Всекидневната култура на българите и сърбите в постсоциалистическия период. Трета българо-сръбска научна конференция. София, 260- 270.

Halo Oglasi 2006: www.halooglasi.co.yu/ankete/index.php?id=82

Kurir 2006: www.kurir-info.co.yu/Arhiva/2004/februar/14-15/st-09-13022004.shtml.

Serbian Café.com 2006:
www2.serbiancafe.com/cir/ankete/result.php?action=results&poll_id=25.

Vojvodina, Arhiva 2006: www.vojvodina.com/naslovna/arhiva6/050214.html.

Радост Иванова

Свети Валентин vs. Свети Трифун или два у једном

Кључне речи: Бугари, Срби, Свети Трифун, Свети Валентин, дан заљубљених, супротстављање, адаптација

Рад представља покушај да се одгонетне судбина традиционалног бугарског и српског календарског празника Светог Трифуна/Трифуну Орезача и то у периоду новог миленијума и продора једног страног празника – Светог Валентина – као дана заљубљених. Подударност датума њиховог обележавања – 14. фебруар – намеће питање како ови празници коегзистирају и шта им је заједничко. Упоредо с тим, у раду се разматрају и реакције супротстављања новом празнику. Иако је Свети Валентин радо примљен и уклопљен у обичајне системе два народа, постоје разлике у начину његовог усвајања и адаптације. У раду се анализирају и промене које је претрпео усвојени туђи празник у новим срединама, које га подчињавају правилима свог система. Бугари и Срби прослављањем Светог Валентина као дана заљубљених отворено показују тежњу да припадају глобалној култури, а да у исто време остану привржени својим традицијама.